

УСТАНОВА АДУКАЦЫІ
“БРЭСЦКІ ДЗЯРЖАЎНЫ УНІВЕРСІТЭТ ІМЯ А.С. ПУШКІНА”
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІІ
БРЭСЦКІ ГАРАДСКІ ВЫКАНАЎЧЫ КАМІТЭТ
УПРАЎЛЕННЕ ПА ФІЗІЧНАЙ КУЛЬТУРЫ, СПОРЦЕ І ТУРЫЗМЕ

**ЗАБАВЫ І ГУЛЬНІ Ў КУЛЬТУРЫ
ПРАВЯДЗЕННЯ ВОЛЬНАГА ЧАСУ
ГАРАДСКОГА НАСЕЛЬНІЦТВА**

Брэст 2005

УСТАНОВА АДУКАЦЫІ
“БРЭСЦКІ ДЗЯРЖАЎНЫ УНІВЕРСІТЭТ ІМЯ А.С. ПУШКІНА”

КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІІ

БРЭСЦКІ ГАРАДСКІ ВЫКАНАЎЧЫ КАМІТЭТ
УПРАЎЛЕННЕ ПА ФІЗІЧНАЙ КУЛЬТУРЫ, СПОРЦЕ І ТУРЫЗМЕ

ЗАБАВЫ І ГУЛЬНІ Ў КУЛЬТУРЫ ПРАВЯДЗЕННЯ ВОЛЬНАГА ЧАСУ ГАРАДСКОГА НАСЕЛЬНІЦТВА

Зборнік матэрыялаў міжнароднай
навукова-практычнай канферэнцыі
1–3 красавіка 2005 года

Брэст 2005

УДК 79.
ББК 71.1

Рэцэнзенты:

Доктар гістарычных навук, прафесар
А.А. Гарбацкі
Кандыдат палітычных навук, дацэнт
Я.У. Скакун

Рэдакцыйная калегія:

Кандыдат філасофскіх навук, дацэнт
Ул. П. Люкевіч
Кандыдат філасофскіх навук, дацэнт
П.П. Крусь
Кандыдат педагагічных навук, дацэнт
А.А. Зданевіч

*Друкуецца па рашэнні рэдакцыйна-выдавецкага савета
УА «БрДУ імя А.С. Пушкіна»*

**Забавы і гульні ў культуры правядзення вольнага часу
гарадскога насельніцтва [Тэкст] : зб. матэрыялаў міжнароднай
навукова-практычнай канферэнцыі, Брэст, 1-3 красавіка
2005 года. – Брэст: Выд-ва БрДУ, 2005. – 224 с. – 115 экз.
ISBN 985-473-133-2.**

У зборнік увайшлі матэрыялы міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі, якая адбылася на кафедры культуралогіі Установы адукацыі “Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна” 1-3 красавіка 2005 года.

Аўтары надрукаваных матэрыялаў нясуць адказнасць за граматычную правільнасць, падбор і дакладнасць прыведзеных фактаў, лічбаў, цытат, уласных назваў, прозвішчаў, іменаў і іншай інфармацыі.

УДК 79
ББК 71.1

ISBN 985-473-133-2

© Выдавецтва УА “БрДУ
імя А.С. Пушкіна”, 2005

выкладчыкаў у найбольш вядомыя мясціны Брэстчыны. У ходзе гэтых паездак, якія па сутнасці з'яўляюцца выязнымі заняткамі па гісторыі Беларусі, культуралогіі і філасофіі, наведваюцца культурна-гістарычныя помнікі нашага рэгіёну, і студэнты непасрэдна ля іх робяць кароткія даклады, паведамленні, распавядаюць аб канкрэтным аб'екце (архітэктурныя помнікі, месцы вядомых падзей, выдатныя асобы). У БДТУ робіць свае першыя крокі клуб велатурызму, асноўная ідэя якога змяшчаецца ў гарманічным спалучэнні актыўнага спосабу перамяшчэння і паглыблення краянаўчых ведаў студэнтаў.

Выкладчыкі БДТУ, ветэраны веласіпеднага турызма, да ліку якіх адносяцца і аўтары гэтага артыкула, маюць багаты вопыт пазнавальных падарожжаў па Беларусі і за яе межамі. Сярод іх веласіпедная экспедыцыя, якая паўтарыла шлях вядомага этнографа П. Шпілеўскага, які здзейсніў вандроўку праз Польшчу і Беларусь яшчэ ў 1851 г. Гэта велападарожжы па Славакіі, Швейцарыі і веламарафон з Брэста беларускага да Брэста французскага. Натуральна, што гэты вопыт, гэтае імкненне да пазнавальных вандровак неабходна перадаць маладому пакаленню. Першыя велаэкспедыцыі з удзелам выкладчыкаў і студэнтаў, якія былі арганізаваны ў мінулым годзе, паказалі, што моладзь успрыняла гэты спосаб свайго фізічнага і інтэлектуальнага развіцця з вялікім энтузіязмам.

In this article the role of tourism in modern live is examined. We are mentioning several trips where students from some polish towns took part. We are also offering sociological data concerning the interest of Brester students to trips and excursions, trying to estimate the role of country studying tourism in the education of young people.

1. Hotelarstwo, gastronomia, turystyka i rekreacja w procesie integracji europejskiej. Poznan. 2004.

Ул. ПЛЮКЕВІЧ

Беларусь, Брэст, УА “Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С.Пушкіна”

ФЕНОМЕН “ГУЛЬНІ ДЛЯ НАТОЎПУ”: ІНТЭРПРЭТАЦЫЯ ПЕРАЧЫТАННЯ Х.АРТЭГІ-І-ГАСЭТА

Філасофія ганарыцца сваёй абсалютнай практычнай бескарыснасцю, дзякуючы якой яна вызваляецца ад усялякай апекі сярэдняга чалавека; філасофія ўсведамляе сваю праблематычную сутнасць, і, падобна птушкам нябесным, радысна прымае лёс, не просіць ні пра абарону, ні пра увагу да сябе, ні пра прапаганду сваіх прынцыпаў.

Х.Артэга-і-Гасэт [1, 112]

Спорт як від сацыяльнай актыўнасці ў сучасным грамадстве выконвае самыя разнастайныя ролі. Ён забяспечвае шэраг найважнейшых функцый чалавечай жыццёвай дзейнасці, у тым ліку дзейнасці рухавай, кампенсаторнай, эмацыйнай і г.д. Разам з тым спорт ператварыўся ў велізарнае відовішча, а часам і шоў. Гэта дало магчымасць стварыць у ім глабальную сістэму маніпулявання. Справа датычыцца прадвызначаных вынікаў слаборніцтваў, дасягненняў асобных спартоўцаў.

Па шмат якіх прыкметах маніпуляцыя грамадскай свядомасцю прыпамінае вайну невялікай, добра арганізаванага і ўзброенага войска іншаземцаў супраць велізарнага мірнага насельніцтва, якое да гэтай вайны проста не падрыхтавана. Часам нават гаворыцца, што маніпуляцыя свядомасцю – гэта “каланізацыя свайго народу”. Паступова ў гэтай асаблівай вайне ствараліся сістэмы зброі, а затым, калі былі назапашаныя веды пра чалавека і яго паводзіны, узніклі дактрыны маніпулявання свядомасцю [гл. : 4]. Спорт не выключасца з гэтай сістэмы. Хутчэй, наадварот, ён стаў выкарыстоўвацца ўсё больш актыўна і шырока.

Асаблівы аналіз з пункту гледжання на спорт як на гульню, а таксама як на спосаб забеспячэння правядзення вольнага часу вялікай колькасці гарадскога насельніцтва можа быць прасочаны на падставе звароту да творчасці іспанскага філосафа Хасэ Артэгі-і-Гасэта.

Выкарыстанне герменэўтычнага метада даследавання дазваляе разглядаць пласт сучаснай культуры праз інтэрпрэтацыю яе як тэксту, які можа быць успрыняты, асэнсаваны і пераасэнсаваны, а затым пэўным чынам трансліраваны. У сваім філасофскім эсе пад назвай “Паўстанне масаў” Х.Артэга-і-Гасэт звяртае пільную ўвагу на тыя трансфармацыі, якія імкліва сталі адбывацца ў грамадстве.

Перш за ўсё іспанскі філосаф прыходзіць да высновы пра тое, што ў еўрапейскім грамадскім жыцці да неабмежаванай улады прыходзяць масы. І гэты працэс характарызуецца абсалютна як негатыўны, пра што сведчыць наступнае выказванне: “Паколькі масы ўжо па самой сваёй прыродзе не павінны і не могуць кіраваць асабістым існаваннем і тым больш кіраваць грамадствам, што азначае, што Еўропа перажывае зараз самы цяжкі крызіс, які толькі можа закрануць народы, нацыі і культуры” [1, 40]. Гэты крызіс датычыцца літаральна ўсяго: і інтэлектуальнага, і маральнага, і эканамічнага, і рэлігійнага жыцця, а таксама асабліваасцяў яго праяўлення. Разам з тым маюцца пэўныя цяжкія аналізы гэтай з’явы, якая звязваецца з канцэнтрацыяй вялікіх колькасцей насельніцтва ў буйных гарадах, дзе вольных месцаў застаецца ўсё менш і менш. Аўтар прыходзіць да высновы, што мы маем дачыненне з натоўпам. Натоўп не ўзнікае з нічога, але ў сістэме сучаснай культуры ён становіцца відавочным, асабліва там, дзе знаходзяцца лепшыя месцы, дзе канцэнтруюцца самыя вытанчаныя

дасягненні чалавечай культуры, што раней прызначаліся толькі для невялікіх сацыяльных групаў – для меншасці [гл.: 1, 42]. “Натоўп” у адзінках сацыялагічнай тэрміналогіі адпавядае паняццю “грамадская маса”, якая, у сваю чаргу, складаецца з большасці і меншасці. Як падкрэслівае Х.Артэга-і-Гасэт, “маса – гэта натоўп людзей, якія не маюць асаблівых якасных адрозненняў... Маса – гэта “сярэдні чалавек” [1,42]. Можна паспрабаваць вылучыць “сярэдняга чалавека” і вызначыць ці з’яўляецца ён “чалавекам-масай”, альбо тым “... хто не можа ацаніць самага сябе, як з дрэннага, так і з добрага боку... гэта той, хто адчувае сябе “такім, як усе” і зусім не перажывае з-за гэтага. Яму падабаецца адчуваць сябе такім, як усе” [1, 43-44].

У грамадстве існавалі і існуюць самыя разнастайныя віды дзейнасці. Сярод іх маюцца і такія, выкананне якіх патрабуе адмысловай падрыхтоўкі і адпаведнага інтэлектуальнага ўзроўню. Гісторыя падае нам доўгую традыцыю падзелу сацыяльных роляў эліты і масаў. Але зараз, дзякуючы працэсам дэмакратызацыі, лібералізацыі, гуманізацыі і эмансіпацыі сітуацыя кардынальна памянялася. Масы і “чалавек-маса” пачалі дамінаваць у культуры. Гэта датычыцца не толькі палітыкі і эканомікі, але і той галіны, якая адносіцца да атрымання задавальнення. Спорт дазваляе яго атрымаць. Прычым, Х.Артэга-і-Гасэт трапіна заўважае: “У цяперашні час мы прысутнічаем на свяце звышдэмакратыі, пры якой масы дзейнічаюць у абход законаў, ужываюць матэрыяльны ціск, навязваюць свае пажаданні і густы [1,46]... Сумняваюся, што ў гісторыі былі калі-небудзь часы, калі натоўпу ўдавалася так яўна і непрыкрыта задаваць тон у грамадскім жыцці, як у наш час... Характэрным для сённяшняга моманту з’яўляецца тое, што пасрэднасць, якая ведае, што яна пасрэднасць, мае нахабства паўсюль сцвярджаць і ўсім навязваць сваё права на пасрэднасць” [1,47].

Прэтэнзіі масы і чалавека-масы на атрыманне задавальнення залежаць ад шэрагу асаблівасцяў развіцця грамадства. Гісторыя паўтараецца ад старажытнарымскага “Хлеба і відовішчаў!” да сучаснага маніпулявання грамадскай свядомасцю. Усведамленне ўлады стварае пэўныя структуры для запаўнення вызначаных параметраў сацыяльнай актыўнасці натоўпу. Калі ў старажытнасці будаваліся амфітэатры і Калізей, то зараз паўстаюць стадыёны і палацы спорту. Спартыўныя чэмпіёны ператвараюцца ў багоў пры жыцці. Перамогі ў спаборніцтвах падаюцца як перамогі ў войнах, за якія ўзнагароджваюць дзяржаўнымі медалямі і ордэнамі, а паражэнні ператвараюцца ў нацыянальныя трагедыі.

Неабходна таксама дадаць, што падверглася змяненням іерархія маральных каштоўнасцяў. Яна паспытала на сабе ціск з боку масы і чалавека-масы. Як падкрэслівае Х.Артэга-і-Гасэт, “дастаткова звярнуць

увагу на энэргію, расчучасць і безсаромнасць, з якой сёння крочыць па жыцці кожны, і пры гэтым імкнецца навязаць сваю думку, і ўварваць пабольш задавальненняў” [1, 53].

Зразумела, што для чалавека, які жыве ў вялікім горадзе, магымасяў атрымаць задавальненне і пазабавіцца існуе вялікае мноства. І менавіта спорт прапануе тут цэлы спектр падобнага роду прапазіцыяў. Прычым, калі задавальненні, гульні і забавы інтэрпрэтаваць як сацыяльную актыўнасць, і – “... гэта вымушанае, непазбежнае намаганне, што заўсёды дыктуецца неабходнасцю, нагляднай за ўсё праяўляецца ў дзейнасці, якую прынята называць працай, то лепшы прыклад бязмэтавага намагання дае спорт” [2, 138].

Інтэрпрэтацыя падыходу Х.Артэгі-і-Гасэта ў адносінах да выкарыстання спорту дзеля патрэбаў маніпуляцыі масавай свядомасцю знаходзіць сваё адлюстраванне ў шэрагу сацыякультурных феноменаў, сярод якіх не апошнія месца належыць Алімпійскім гульням.

На думку гісторыка спорту Юрыя Тэпера, развіццё спартыўнай філасофіі можна пэўным чынам суаднесці з развіццём і функцыянаваннем Алімпійскіх гульняў. За апошнія сто гадоў яны трансфармаваліся неверагодным чынам. З пункту гледжання культуралогіі Алімпійскія гульні могуць быць прааналізаваны як аб’ект, што мае эффект скачка. Па меншай меры тры такія скачкі можна было назіраць у сучасную эпоху [гл.: 3].

Праўда, перш за ўсё неабходна было б прыпыніцца на постаці заснавальніка Алімпійскіх гульняў сучаснасці – французскага педагога барона П’ера дэ Кубертэна. І адказ на простае пытанне “Адкуль уз’яўся Алімпійскі рух?” можна было б сфармуляваць наступным чынам: “Нарадзіўся ён як ідэя ў галаве аднаго французца, якому ўдаліся завершыць арганізацыйныя намаганні стварэннем міжнародных гульняў”. Сапраўды, алімпізм быў бы немагчымы без П’ера дэ Кубертэна, альбо каго іншага. Ён быў бы немагчымы без ідэі, якая магла ажывіць грэцкую легенду і зрабіць спецыяльна арганізаваны ўжытак з ведаў аб адкапаваных археолагамі руінах Алімпіі. Праўда, такі прасты адказ з’яўляецца вялікім спрашчэннем, таму што не тлумачыць ні глыбейшых крыніцаў кубертэнаўскага погляду, ні метадаў яго пераўтварэнняў з літаратурнай настальгіі ва ўтопію, а з утопіі ў рэалізацыю. Зварот да творчасці Кубертэна не нясе перад усім ніякага эзэчоўнага тлумачэння, чаму з тых першых, няўкліковых спартowych фэстаў (якія нагадвалі хутчэй стылістычныя якасці belle époque часу заняпаду, чым размах экспрэсіі XX стагоддзя), мог развіцца ў адносна кароткі перыяд у самы магутны з вядомых у гісторыі сусветны рух, які здолеў на працягу ста гадоў прыцягнуць увагу мільярдаў гледачоў, пераінакшыць

бюджэты дзяржаў і ўплываць на жыццё мільёнаў заангажаваных у ім людскіх суб'ектаў.

Алімпізм без сумнення з'яўляецца еўрапейскім прадуктам, і з'яўляецца ў тым самым значэнні, у якім еўрапейскім адкрыццём лічыцца капіталізм, электрычнасць, дарвінізм, сімфонія і кіно. Алімпізм трапіў у гэты пералік у працэсе пераменаў у Еўропе, якая пасля шырокага, амаль бязмежнага адкрыцця на свет, шукала ідэі, якая гэтую наяўнасць у свеце пацвердзіла, зафіксавала, а перш за ўсё працягнула развіваць яе намеры далей. Пасля Французкай рэвалюцыі стала ясна, што вяртанне да сярэднявечнай ідэі глабальнай рэлігійнай супольнасці будзе немагчыма. Хрысціянская экспансія ў прынцыпе закончылася з прычыны як глыбокіх падзелаў у межах парэфармацыйнага хрысціянства, так і з прычыны супраціўлення рэлігійных фармацый Блізкага і Далёкага Усходу (ад будызму па іслам), а таксама ў сувязі з моцнымі лаіцызацыйнымі (секулярызацыі, вызвалення ад уплыву царквы) працэсамі ў самой Еўропе. Ідэя асветы і пазітывісцкая ідэя ў місіі цывілізацыйнага прагрэсу аказаліся недастатковымі, і больш за тое малапрывабнымі для па-за еўрапейскіх культур. Аднабаковасць такога еўрапацэнтрычнага месіянізму паўстала ў яўнай апазіцыі да ўсё больш выразных плюралістычных і ўніфармізацыйных (ад лац. *uniformis* – аднастайны; гіпотэза, паводле якой у геалагічным мінулым дзейнічалі тыя ж сілы із той жа інтэнсіўнасцю, што і зараз) тэндэнцый. Перавагу атрымаў погляд, згодна з якім людзі ад прыроды з'яўляюцца роўнымі, не глядзячы на тое, што яны розныя. Такім спосабам у Амерыцы пазбавіліся ідэалогіі і практыкі рабства, а ў самой Еўропе – рэліктаў феадалізму, асабліва перакананняў, што людзі маюць прывілеі адпаведна нараджэнню. Плюралізм атрымаў не толькі індывідуалістычную санкцыю, але і грамадска-культурную, ўніфармізм звяртаўся да пачуцця чалавечай садружнасці. Нельга забываць, што перыяд, які выдаў неаалімпійскую ідэю, быў багаты на іншыя тэорыі і дактрыны і кіраваўся падобнымі высакароднымі перадумовамі. Дастаткова прыпомніць такія паняцці, як дэмакратыя, сацыялізм, сацыяльная справядлівасць, незалежнасць, самастанаўленне, дзяржава закону, талерантнасць і інш. [гл.: 5, 70-71].

Адначасова, аднак, адраділіся і ўзмацніліся тэндэнцыі цалкам супрацьлеглыя, якія паказвалі на дыялектыку сілы і гвалту, апафеозу змагання і перавагі заключных мэтаў, адыходу ад прэсіі парадку і кампрамісу. Перш чым з'явілася канцэпцыя сусветнага стадыёну братэрства ў чыстай гульні, свядомасць еўрапейскіх эліт пераінакшылі погляды Г.В.Ф.Гегеля і К.Маркса, Ч.Дарвіна і Г.Спенсэра, Ф.Ніцшэ і З.Фройда, Ё.Хюізінгі і Х.Артэгі-і-Гасэта. Калі гаварыць шчыра, менавіта гэтыя канцэпцыі здаваліся асабліва блізкія духу часу, адпавядалі

запатрабаваннем ідэі задавальнення рэчаіснасці такой, якая яна ёсць, без квазіўпрыгожвання і камуфляжу. Рэчаіснасць выцягнула з гэтых канцэпцый найбольш практычныя высновы цяпер у нашым, ужо XXI стагоддзі: у сусветных войнах, рэвалюцыях, таталітарных рэжымах, гонках ўзбраенняў і масавых знішчэннях людзей. Калі філасофія і навука аказаліся *polens volens* заангажаванымі бакамі працэсу рацыянальнага апанавання побыту, то трэба прызнаць, што выканалі яны ўдала катарактычную (ад грэц. *katarrhaktēs* – прыстасаванне для гашэння ваганняў і аслаблення ўдараў, якія ўзнікаюць у машынах, вагонах і інш.) функцыю: не кармілі лёгкай для спажывання надзеяй, а выяўлялі пры дзённым святле невядомыя, патаемныя ці прыглушаныя якасці чалавечай натуры і законаў грамадскіх структур.

Калі вызначыць першы скачок, то ён увасабляецца ў паняцці “алімпізм” спартыўна-педагагічнага праекта П. дэ Кубертэна. Праўда, часам прыходзіцца адказваць на пытанне: што тут пераважае – спартыўны ўхл ці педагагічны. Менавіта П. Дэ Кубертэн сфармуляваў у агульных рысах алімпійскую ідэю, якая, на ягоную думку, характарызувалася радасцю ад трэніроўкі, культуры і прыгажосці мускулаў, працай у імя оям’і, а больш дакладна – у непарыўным адзінстве гэтых элементаў.

Другі скачок мае самыя непасрэдныя адносіны да палітычнай сферы. Падставы да гэтага пачалі стварацца яшчэ да Першай сусветнай вайны. Але наймацнейшую сваю рэалізацыю гэтая тэндэнцыя знайшла пад час правядзення Алімпійскіх гульняў у Берліне ў 1936 годзе. Берлінская Алімпіяда была накіравана на тое, каб паказаць усяму свету моц і перавагі арыёскай нацыі і культуры. Спорт тут быў поўнасна падпарадкаваны палітыцы. Мільённыя масы з зачараванасцю назіралі за эстафетай алімпійскага знічу і за мастацкімі конкурсамі, якія прапагандавалі на ўзроўні падсвядомасці ідэялогію фашызма: спорт ператвараецца ў палітычную акцыю.

Наступны, трэці, скачок звязаны з імем былога прэзідэнта Міжнароднага алімпійскага камітэту Хуана Антонія Самаранча. Ён не толькі выцягвае МАК з фінансавага крызісу, але коштам камерцыялізацыі спартыўнай дзейнасці і алімпійскага руху ператварае яго ў адносна кароткі час у найбагацейшую недзяржаўную міжнародную арганізацыю на свеце. Алімпійскія гульні пачалі ператварацца ў шоў сусветнага маштабу. І калі насправаць зрабіць параўнанне культуралагічнага парадку старажытнагрэцкіх гульняў з сучаснымі на падставе знакамітага кубертэнаўскага выразу “О, спорт, - ты свет!”, то зараз з поўным правам можна сказаць “Спорт, - ты такі самы, як свет” [гл.: 3].

Калі адштурхнуцца ад гэтага апошняга выказвання, то маніпуляванне масавай свядомасцю і “чалавекам-масай” знайшло свой

адбітак у ідэялагічным супрацьстаянні пад час халоднай вайны, калі савецкія, кітайскія, кубінскія і ўсходнегерманскія спартоўцы на разнастайных спартыўных спаборніцтвам паказвалі сваю перавагу над прадстаўнікамі буржуазных краінаў, што адначасова інтэрпрэтавалася як перавага марксісцка-ленінскай, марксісцка-мааісцкай ці марксісцка-кастраўскай ідэялогіі і адпаведнага сацыяльна-эканамічнага ладу.

Калі ў 1980 годзе Масква атрымала права на правядзенне Алімпійскіх гульняў, то галоўнай мэтай гэтага планетарнага мерапрыемства было імкненне прадэманстраваць усяму свету моц савецкай дзяржавы, рост эканомікі і росквіт дэмакратыі, - усё тое, што за мяжой выклікала вялікія сумненні. Зразумела, гэта павінна было ўвасобіцца ў адпаведныя спартыўныя вынікі: трэба было паказаць, што савецкім спартоўцам на свеце няма роўных. І сапраўды, удалося дасягнуць фантастычнай колькасці заваяваных залатых узнагарод – 80 разоў гучаў гімн СССР. Праўда, вялікая палітыка сапсавала шмат якія задумы. На прыканцы 1979 года адбылася савецкая экспансія ў Афганістане, і некалькі дзесяткаў краін, сярод якіх наймацнейшыя спартыўныя дзяржавы ЗША, ФРГ, Японія, байкатавалі маскоўскую Алімпіяду. Але для савецкага народу добра зрэжысэраваныя Гульні дзякуючы татальнай прапагандзе праз сродкі масавай інфармацыі да сённяшняга дня засталіся яскравай дэманстрацыяй перавагі сацыялістычнага ладу. Для пераважнай большасці людзей усе арганізацыйныя і эканамічныя хібы і пралікі засталіся па-за межамі ўвагі.

Асаблівае месца ў сістэме маніпулявання грамадскай свядомасцю сродкамі спорту займала колішняя Германская Дэмакратычная Рэспубліка. Краіна з насельніцтвам параўнальным да колькасці жыхароў на Беларусі трывала займала пазіцыі лідэра ў сусветным спорце па шмат якіх пазіцыях. І мала хто тады аддаваў сабе справаздачу, якім чынам дасягаліся рэкордныя вынікі. Гэта зараз стала вядома, што ў ГДР шырока практыкавалася мэтанакіраванае прымяненне разнастайных медыцынскіх і генэтычных прэпаратаў.

Маштабы гэтай злачынай работы ў адпаведнасці з прынцыпам “мэта апраўдвае сродкі” маюць самае непасрэднае дачыненне да сістэмы маніпулявання грамадскай свядомасцю. Пасля аб’яднання краіны шмат якія таямніцы былі раскрытыя. У 2001 годзе кіраўнік спорту ГДР Манфрэд Эвальд судом Берліна быў абвінавачаны ў нанясенні шкоды здароўю спартоўцаў і асуджаны на 1 год і 10 месяцаў зняволення, а галоўны спартыўны лекар ГДР Манфрэд Хопнэр – на 1,5 гады ўмоўна. Дарэчы, Манфрэд Хопнэр быў выхаваны ў гады нацызму і цвёрда засвоіў адно з галоўных правіл: неабходнасць безумоўнага падпарадкавання вышэйшым асобам і права распараджацца тымі, хто знаходзіцца на ніжэйшых

прыступках сацыяльнай левіцы. Былая ўдзельніца зборнай ГДР па лёгкай атлетыцы Інэс Гайпель напісала ў сваёй кнізе, што кіраўнікі партыі ведалі пра ўшыў спорту нанацыянальную годнасць, пра ідэялагічнае значэнне спорту ў саборніцтве дзвюх сістэм. У 1974 годзе быў нават прыняты спецыяльны дзяржаўны план, мэтай якога было ператварыць ГДР у вядучую спартыўную нацыю на свеце. “Дыпламаты ў блакітных трыко”, - як называлі спартоўцаў у ГДР, - павінны былі выконваць план па рэкордах. Быў арганізаваны пошук спартыўных талентаў, да работы з якімі падключаліся лепшыя трэнеры, навкоўцы-метадысты і фармакалагі, што распрацоўвалі строга засакрэчаную сістэму допінгаў, якая цэнтралізавана кантралявалася. Прымяненне допінгаў пачыналася, напрыклад, для юных плыўчых і гімнастак з 11-гадовага ўзросту. Па падліках Інэс Гайпель, у 1974-89 гадах допінгаваму ўздзеянню тайна было падвергнута больш за 10.000 асобаў. Трэба таксама адзначыць, што мноства распрацовак трэнераў і фармакалагаў ГДР было прададзена ці перавезена ў іншыя краіны, дзе яны сёння актыўна выкарыстоўваюцца, што зрабіла праблему допінга ў спорце глабальнай сацыяльнай праблемай [гл.: 3]

Такім чынам, ідэя Хасэ Артэгі-і-Гасэта пра маніпуляванне грамадскай свядомасцю праз спартыўную дзейнасць знайшла сваё ўвасабленне ў навейшай сусветнай гісторыі. Новы віток развіцця ў гэтым накірунку чакаецца пад час правядзення Алімпійскіх гульняў 2006 года ў Пекіне.

In this article based on creativity by the famous Spanish philosopher and theorist of culture Jose Ortega y Gasset the author considers the possibility of usage of the phenomenon of sport as one of manipulation with mass consciousness. In a modern society because of democratic transformations a great number of people has the access to the goods of civilization. However, historically combination of social differentiation ambiguously has an effect to this situation. The ruling elites with the help of sports try to fill in the vacuum of their free time, thus to give weights to “Panem et circenses” in modern socio economic conditions.

1.Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс // “Дегуманизация искусства” и другие работы. Эссе о литературе и искусстве. – М.: Радуга, 1991. – С.40-228.

2.Ортега-и-Гассет Х. О спортивно-праздничном чувстве жизни (речь, произнесенная на собрании представителей Немецкого спортивного союза. – Дюссельдорф, 6 февраля 1954 г.) // Философские науки. – 1991. – № 12. – С.137-152.

3 <http://www.avoboda.org/programs/otbe/>

4 http://prohib.narod.ru/social/karam/kara_soz/glava4.html

5 Jacek J. Filozofia olimpizmu. – Warszawa: Polskie Wydawnictwo Sportowe (PWSiP), 1999. – 234s.